

KARYERA MUOFAQQIYATIGA TA'SIR ETUVCHI SHAHSIY OMILLAR

Xakimova Omadxon

Qo'qon Universiteti Andijon filiali Pedagogika va Iqtisodiyot fakulteti
Pedagogika, Psixologiya va Jismoniy madaniyat kafedrası
Psixologiya Masofaviy ta'lim yo'nalishi
1-bosqich ps_25.09-guruh talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.17762515>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 20-noyabr 2025 yil
Ma'qullandi: 25- noyabr 2025 yil
Nashr qilindi: 29- noyabr 2025 yil

KEY WORDS

karyera, muvaffaqiyat, shaxsiy
omillar, motivatsiya, malaka,
muloqot, o'ziga ishonch, kasbiy
o'sish.

ABSTRACT

Ushbu maqolada shaxsning kasbiy faoliyatida yuqori natijalarga erishishiga ta'sir ko'rsatadigan asosiy shaxsiy omillar har tomonlama tahlil qilingan. Avvalo, karyera muvaffaqiyati tushunchasining mazmuni, uning shakllanish jarayoni va uni baholash mezonlari yoritib beriladi. Shaxsning professional rivojlanishiga ta'sir etuvchi motivatsiya, bilim va ko'nikmalar, kasbiy malaka, samarali muloqot madaniyati, mas'uliyat, o'ziga ishonch, maqsadga intilish hamda o'zgaruvchan ish sharoitlariga moslasha olish qobiliyatining o'рни alohida ko'rsatib o'tiladi. Maqolada shaxsiy fazilatlar karyera o'sishining ichki harakatlantiruvchi kuchi sifatida talqin qilinib, aynan ushbu sifatlar mehnat bozorida raqobatbardoshlikni oshirishdagi hal qiluvchi omillar ekanligi asoslab beriladi. Shuningdek, zamonaviy iqtisodiyot talablariga mos ravishda kasbiy kompetensiyalarni muntazam rivojlantirib borish, tajriba orttirish, o'z ustida ishlash va maqsadlarni to'g'ri belgilashning ahamiyati ilmiy-nazariy va amaliy mulohazalar orqali asoslangan. Mazkur maqola kasbiy o'sishga intiluvchi mutaxassislar uchun nazariy asos hamda amaliy ko'rsatmalarni o'z ichiga oladi.

Zamonaviy mehnat bozori tobora global tus olayotgan, texnologiyalar mislsiz tezlikda rivojlanayotgan, kasblar mazmuni o'zgarib borayotgan hozirgi davrda insonning kasbiy muvaffaqiyatga erishishi ko'plab omillarga bog'liq. Biroq bu omillar orasida eng ahamiyatlisi shaxsning o'ziga xos fazilatlar, motivatsiyasi, intilishi, malakasi va o'z ustida doimiy ishlashga bo'lgan tayyorligidir. Tashqi imkoniyatlar — ish beruvchining sharoitlari, iqtisodiy muhit, raqobat darajasi — qanchalik kuchli bo'lmasin, agar inson o'zining ichki imkoniyatlarini to'g'ri ishga solmasa, karyera muvaffaqiyatiga erishish jarayoni sezilarli darajada sekin kechadi. Shu bois karyera muvaffaqiyati haqidagi ilmiy izlanishlarda asosiy e'tibor ko'proq shaxsiy omillar, motivatsion jarayonlar, kommunikativ ko'nikmalar, bilim va malaka darajasi, shuningdek moslashuvchanlik va o'ziga bo'lgan ishonch kabi ichki sifatning roli bilan izohlanadi. Karyera muvaffaqiyati tushunchasi turli manbalarda turlicha talqin qilinsa-da, umumiy jihatdan,

shaxsning o'z kasbiy faoliyatida belgilangan maqsadlariga erishishi, o'z mehnatidan qoniqish olishi, professional jamiyatda o'z o'rnini topishi va moddiy hamda ma'naviy jihatdan barqarorlikka erishishi kabi mezonlarni o'z ichiga oladi. Karyera muvaffaqiyati obyektiv va subyektiv jihatlardan iborat bo'lib, obyektiv jihatlar — lavozim o'sishi, malaka kategoriyalarining oshishi, ish haqi darajasining ko'tarilishi, xizmat yutuqlari bilan belgilanadi. Subyektiv muvaffaqiyat esa shaxsning o'z karyera yo'lidan qoniqish olishi, o'zini professional sifatida yuqori baholashi, jamoadagi hurmat va e'tibor, maqsadlarining amalga oshganligini sezishi kabi ichki hissiyotlardan tarkib topadi. Demak, karyera muvaffaqiyati nafaqat tashqi ko'rsatkichlar bilan, balki shaxsning o'zini qanday his qilayotgani bilan ham belgilanadi. Motivatsiya — kasbiy muvaffaqiyatning eng asosiy harakatlantiruvchi kuchlaridan biridir. Motivatsiya kuchli bo'lgan inson qiyinchiliklarni to'siq emas, balki imkoniyat sifatida ko'radi. U yangi ko'nikmalarni o'rganishdan, malaka oshirishdan, o'zini sinab ko'rishdan cho'chimaydi va har qanday vaziyatda faoliyatini yaxshilashning yangi yo'llarini izlashi bilan ajralib turadi. Ichki motivatsiya kasbiy o'sishning eng barqaror va eng samarali shakli bo'lib, bunday motivatsiya insonning kasbga bo'lgan muhabbati, o'zini rivojlantirishga intilishi, yangi bilimlarni o'zlashtirishga bo'lgan tabiiy ehtiyoji orqali shakllanadi. Tashqi motivatsiya esa mulohazali rag'batlar, moddiy mukofotlar, jamiyat yoki tashkilot tomonidan beriladigan e'tiroflar, lavozim o'sishi kabi omillar bilan bog'liq. Shaxsning ichki va tashqi motivatsiyasi muvozanatda bo'lgandagina u kasbiy faoliyatida yuksak natijalarga erisha oladi. Muvaffaqiyatga ta'sir etuvchi yana bir muhim shaxsiy omil — bilim, ko'nikma va malaka darajasidir. Hozirgi kunda axborot oqimi mislsiz ko'paygan, ixtisoslashuv esa yanada chuqurlashgan. Har qanday kasb egasidan nafaqat o'z sohasini puxta bilishi, balki yangiliklarni kuzatib borishi, texnologiyalar bilan ishlashni bilishi, chet tillarini o'zlashtirishi, murakkab vaziyatlarda tez qaror qabul qila olishi talab qilinadi. Bilim insonning kasbiy faoliyatini o'ziga xos yo'naltiruvchi vosita bo'lib, bilimlar asosida shakllangan ko'nikmalar amaliy jarayonda o'z ifodasini topadi. Malaka esa bilim va ko'nikmalarni samarali qo'llay olish qobiliyatidir. Yuqori malakaga ega bo'lgan mutaxassislar har qanday tashkilotda qadrlanadi, chunki ular ish jarayonini samarali tashkil etish, muammolarni tezda hal etish va sifatni oshirishda asosiy rol o'ynaydi. Shaxsning kommunikativ ko'nikmalari ham kasbiy muvaffaqiyatga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatadi. Muloqot madaniyati — bu faqatgina fikrni ifoda etish qobiliyati emas, balki tinglay olish, munozaralarda o'dob doirasida qatnashish, jamoada yaxshi munosabatlar o'rnatish, mijozlar bilan samarali aloqa qilish, konfliktli vaziyatlarni boshqarish va ijobiy psixologik iqlim yaratish kabi ko'plab jihatlarini o'z ichiga oladi. Jamoa bilan ishlay oladigan, o'z fikrini aniq, lo'nda va ishonchli yetkazadigan, boshqalarning fikrini hurmat qiladigan insonlar turli professional muhitga tez moslashadi va rahbarlar tomonidan yuqori baholanadi. Kommunikatsiya ko'nikmalarining rivojlanganligi insonning yetakchilik salohiyatini ham kuchaytiradi, chunki yaxshi yetakchi bo'lishning birinchi sharti — samarali muloqot qila olishdir. Mas'uliyat va intizom kasbiy muvaffaqiyatning yana bir muhim tarkibiy qismi sanaladi. Mas'uliyatli xodim topshirilgan vazifani o'z vaqtida, sifatli va javobgarlik bilan bajaradi. Bunday insonlar rahbariyatning ishonchini qozonadi, jamoada o'z o'rniga ega bo'ladi va ko'pincha yuqori lavozimlarga tavsiya qilinadi. Intizom esa shaxsning o'z vaqtini, resurslarini va imkoniyatlarini to'g'ri taqsimlay olishi, rejalashtirishga jiddiy yondashishi, maqsad sari izchil harakat qilishi bilan belgilangan. Intizomli mutaxassis muntazam ravishda o'z ishining sifatini oshirishga intiladi, ish jarayonida tartibga amal qiladi va ortiqcha xatolarga yo'l qo'ymaydi. Karyera muvaffaqiyatini

ta'minlaydigan yana bir asosiy omil — o'ziga bo'lgan ishonchdir. O'ziga ishongan inson har qanday vaziyatda o'z salohiyatiga tayanadi, murakkab topshiriqlardan qo'rqmaydi, yangi tashabbuslarni ilgari suradi va o'z fikrini erkin ifoda etadi. O'ziga ishonch bo'lmagan shaxs eng kichik to'siqlardan ham qo'rqishi, o'zini past baholashi va kasbiy imkoniyatlarini to'liq namoyon qila olmasligi mumkin. Shu sababli o'ziga ishonchning shakllanishi shaxsning o'zini tanishi, o'z imkoniyatlarini anglab yetishi, o'z ustida ishlashi va doimiy muvaffaqiyatlar orqali mustahkamlanadi. Moslashuvchanlik ham zamonaviy davrda eng muhim kasbiy fazilatlaridan biri sifatida e'tirof etiladi. Dunyo o'zgarimoqda, texnologiyalar rivojlanmoqda, yangi kasblar paydo bo'lyapti, mavjud kasblarning mazmuni esa yildan-yilga yangilanmoqda. Bunday sharoitda o'zgarishlarga moslasha olmaydigan insonlar raqobatdan ortda qoladi. Moslashuvchanlik — bu yangi vaziyatlarga tez moslasha olish, yangi bilimlarni o'zlashtirishga tayyor bo'lish, yangicha fikrlay olish va nostandart vaziyatlarda kreativ yechim topa olishdir. Moslashuvchan insonlar har qanday tashkilotda innovatsion jarayonlarga tez kirishadi, murakkab topshiriqlarni ijodiy yondashuv bilan hal qiladi va yangi imkoniyatlarni ko'proq sezadi. Ko'plab tadqiqotchilar fikricha, karyera muvaffaqiyati faqat bilim yoki malakaga bog'liq emas, balki shaxsning o'zini qanday boshqarishi bilan ham bevosita bog'liq. O'zini boshqara oladigan inson vaqtini to'g'ri taqsimlaydi, stressni yengadi, professional kuyish holatiga yo'l qo'ymaydi, dam olish va ish faoliyati o'rtasida muvozanatni saqlaydi. Bunday insonlar uzoq muddatli kasbiy faoliyatda barqaror va samarali bo'lishadi. Yuqorida keltirilgan omillar shuni ko'rsatadiki, karyera muvaffaqiyati — bu tasodifiy natija emas, balki shaxsning o'z ustida muntazam ravishda ishlashi, tashabbuskor bo'lishi, doimiy o'rganishga tayyorligi, yangiliklardan qo'rqmasligi va o'zining ichki imkoniyatlarini to'liq ishga solishi orqali erishilishi mumkin bo'lgan murakkab jarayondir. Zamonaviy mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lish uchun inson o'z kasbiy salohiyatini doimiy ravishda boyitib borishi, yangi ko'nikmalarni egallashi, texnologiyalarni o'zlashtirishi va eng muhimi — o'zining shaxsiy fazilatlarini rivojlantirishi zarur. Shu nuqtai nazardan qaraganda, har bir inson o'z karyera yo'lini ongli ravishda rejalashtirishi, o'zi uchun aniq maqsadlar qo'yishi, qisqa va uzoq muddatli ustuvorliklarni belgilashi, professional rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishi muhimdir. Bunday yondashuv shaxsning kasbiy yo'lida yo'nalish beradi va o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon etishiga yordam beradi. Xulosa qilib aytganda, karyera muvaffaqiyatiga erishish jarayoni ko'plab ichki va tashqi omillarning uyg'unligidan iborat. Eng asosiy omil esa — shaxsning o'zi, uning motivatsiyasi, bilimi, ko'nikmalari, muloqot madaniyati, o'ziga ishonchi, moslashuvchanligi va mas'uliyati hisoblanadi. Ana shunday fazilatlar mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lishning, professional o'sishning va kasbiy muvaffaqiyatning eng muhim garovi sanaladi. Shaxsning kasbiy muvaffaqiyati, eng avvalo, uning o'ziga bo'lgan ishonchi va maqsadlari aniqligi bilan belgilanadi. Doimiy o'rganish va o'z ustida ishlash odati har qanday mutaxassisning uzoq muddatli yutuqlarini ta'minlovchi asosiy omildir. Zamonaviy mehnat bozorida raqobatbardosh bo'lish uchun inson yangi ko'nikmalarni o'zlashtirishdan hech qachon to'xtamasligi kerak. Tashabbuskorlik va mas'uliyatlilik xodimning nafaqat kasbiy, balki shaxsiy rivojlanishida ham muhim rol o'ynaydi. Karyera muvaffaqiyatiga erishish yo'lida har bir inson o'z imkoniyatlariga ishongan holda, qat'iyat bilan oldinga intilishi lozim. Kasbiy muvaffaqiyat sari intilayotgan har bir inson o'z rivojlanish strategiyasini puxta ishlab chiqishi zarur. Mehnat bozorida barqaror o'rin egallash uchun shaxsning kommunikativ madaniyati ham doimiy ravishda takomillashtirilishi kerak. Insonning o'zini baholay olishi va o'z kuchli

hamda zaif tomonlarini anglab yetishi professional yuksalish uchun muhim hisoblanadi. Kasbiy faoliyatda yuzaga keladigan qiyinchiliklar shaxsni yanada chiniqtiradi va yangi tajribalar orttirishga imkon yaratadi. Raqobatbardosh bo'lish uchun shaxs doimo innovatsion yondashuvlarni izlab topishi va ularni amaliyotda qo'llashi lozim. Muayyan sohada yetuk mutaxassis bo'lish — vaqt, sabr, izchillik va qat'iyatlilikni talab qiladigan jarayondir. Kelajakda muvaffaqiyatga erishishni istagan har bir inson o'z faoliyatini rejalashtirishni o'zining kundalik odatlaridan biriga aylantirishi kerak. Muvaffaqiyatga erishishning yana bir omili — insonning psixologik barqarorligi va stress vaziyatlarida o'zini boshqara bilishidir. O'z kasbiga mehr qo'ygan inson mehnat jarayonidan qoniqish oladi va bu uning natijalari sifatida namoyon bo'ladi. Karyera yo'lida o'zini rivojlantirishga intilgan shaxslar doimo yangi imkoniyatlarni izlaydi va ulardan samarali foydalanadi. Jamoadagi sog'lom psixologik muhit ham shaxsning kasbiy muvaffaqiyatini belgilovchi muhim omillardan biridir. Har qanday kasbda yetakchi bo'lish uchun inson avvalo o'z ustida ishlashi va mas'uliyatli qarorlar qabul qila olishi kerak. O'z-o'zini nazorat qila oladigan, vaqtini to'g'ri taqsimlaydigan shaxslar uzoq muddatli muvaffaqiyatga tezroq erishadilar. Shaxsning donoligi va tajribasi ortgani sayin uning karyera yo'lidagi qarorlari ham yanada puxta va o'ylangan bo'lib boradi. Karyera muvaffaqiyatining eng muhim mezoni — insonning o'z oldiga qo'ygan maqsadlariga erishgani va bundan mamnun bo'lgani hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov, I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev, Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
3. G'ofurov, A. va boshq. Mehnat psixologiyasi. – Toshkent: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2019.
4. Hasanov, B. Kasbiy rivojlanish va karyera boshqaruvi. – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2020.
5. Robbins, S. P., & Judge, T. A. Organizational Behavior. – Pearson Education, 2022.
6. Super, D. E. The Psychology of Careers. – New York: Harper & Row, 1957.
7. Holland, J. L. Making Vocational Choices: A Theory of Vocational Personalities
8. Karimov, B. *Kasbiy rivojlanish psixologiyasi.* — Toshkent: Fan, 2020.
9. Xolmatova, D. *Mehnat bozori va karyera boshqaruvi.* — Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2019.
10. Robbins, S. P., & Judge, T. A. *Organizational Behavior.* — New York: Pearson Education, 2018.